

Ekstraorālo un intraorālo protezējamā lauka anatomisko rādītāju pielietojums izņemamo zobu protēžu dizaina veidošanā, to saikne ar fonētiskās adaptācijas īpatnībām

Viktorija Artjomenko¹, Aldis Vidžis², Vinita Cauce³, Elīna Blūma¹

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Doktorantūra, studiju programma "Medicīna",

² Zobu protezēšanas katedra,

³ Fizikas katedra

Ievads. Zaudējot zobus, runas kvalitāte un saprotamība mazinās. Protezēšanas mērķis ir aizvietot zaudētos zobus, alveolāro kaulu un atjaunot mutes dobuma funkcijas ar izņemamām zobu protēzēm, nodrošinot fonētisko adaptāciju. Būtiski ir uzlabot estētiku un nodrošināt atbilstošu sejas mīksto audu atbalstu, atjaunojot sejas apakšējās trešdaļas augstumu. Literatūrā nav izdevies atrast detalizētu šī jautājuma izklāstu.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Analizēt izņemamo zobu protēžu (IP) mākslīgo zobu izvietojuma atbilstību protezējamā lauka intraorāliem rādītājiem, izvērtēt to saistību ar ekstraorāliem rādītājiem un pacientu fonētiskās adaptācijas īpatnībām. Pētījumā iekļauti 100 pacienti (50 pacienti ar intaktām zobu rindām (kontroles grupa) un 45 pacienti ar IP (5 pacienti atteicās piedalīties pētījumā)). Analizēti diagnostiskie gipsa modeļi, video ieraksti, izvērtēti sejas morfoloģiskie parametri, analizēti ekstraorālie rādītāji. Dati analizēti programmā SPSS 22.0. Grupas salīdzināšanai izmatots hī kvadrāta un Fišera tests ($p < 0,05$).

Rezultāti. Analizēti 165 diagnostiskie pacientu modeļi, novērtējot fonētiskās adaptācijas biometriskos parametrus (Goodacre, 2012; Korholz, 1999). Izpētot 235 video ierakstus, izvērtēti sejas morfoloģiskie parametri, analizēti ekstraorālie rādītāji: lūpu atbalsts, sejas apakšējās daļas vertikālās dimensijas, nazolabiālās krokas (Zarbs, 2012). Sadarbībā ar audiologopēdijas speciālistiem izvērtēta izrunāto skaņu precizitāte (Latvijas Audiologopēdu asociācijas apstiprināts protokols, 2013). Anketējot ($n = 95$) iegūti anamnēzes dati un pacienta pašnovērtējuma spektrs. Pēc mākslīgo zobu izvietojuma atbilstības anatomiskiem orientieriem pētījumā iekļautie pacienti tika iedalīti divās grupās: ar atbilstoši intraorāliem anatomiskiem orientieriem izvietotiem mākslīgiem zobiem (AIOR) ($n = 33$) un neatbilstoši izvietotiem mākslīgiem zobiem (NAIOR) ($n = 12$). Neprecīzas skaņas izruna tika atrasta katram ceturtajam (24%) AIOR grupas pacientam, bet NAIOR grupas pacientiem runas kvalitātes izmaiņas tika novērotas 50% gadījumā. Kontroles grupas pacientiem šis parametrs tika izmainīts 6 (12%) cilvēkiem ($p = 0,013$). Apmierināti ar savas runas kvalitāti bija 29 (88%) AIOR grupas pacienti ($p = 0,013$). Ekstraorālie rādītāji (sejas proporcija, lūpu un vaigu balsts) tika novērtēti kā harmoniski 27 AIOR grupas pacientiem (87%) un 4 (33%) NAIOR grupas pacientiem. Kontroles grupas pacientiem neizmaiņoti sejas ekstraorālie rādītāji tika konstatēti 45 (94%) pacientiem ($p < 0,001$).

Secinājumi. Pacientiem ar anatomiskiem orientieriem neatbilstoši izvietotiem mākslīgajiem zobiem biežāk novērota neprecīza skaņu izruna un izmaiņas sejas ekstraorālos rādītājos ($p = 0,013$). Subjektīvi pacienti vērtē savu izrunu sliktāk, salīdzinot ar pacientiem, kuru mākslīgie zobi izvietoti atbilstoši intraorāliem anatomiskiem orientieriem ($p = 0,013$).